

Forord

Af Terkel Gad Petersen

Min mor, som har skrevet nærværende artikel, blev født d. 21. 11. 1919 som den sidste af 4 søskende og døde d. 18. 11. 2011. Hendes liv blev bestemt ikke kun en dans på roser, men hun fandt livet igennem trøst og styrke i den overbevisning, at hun havde haft det bedste barndomshjem, noget menneske kunne få, og det allerbedste, hun mente at have fået med fra sit barndomshjem, var en total mangel på respekt for autoriteter, som hun havde arvet og lært af sin far, og som også kom til udtryk i hendes mange indlæg i avisen, som i hendes seneste leveår mest drejede sig om hendes holdning til, at skiftende folketingsflertal sendte unge danskere i krig i fjerne lande, hvilket hun var stor modstander af.

På sine ældre dage blev hun en meget flittig sangskriver, og i de 70 år, hun skrev sange, har jeg løseligt beregnet, at hun har forfattet omkring 2000 – de fleste i perioden fra hun 55 til hun var 80.

Og så elskede hun på sine ældre dage at komme på højskole, selvom det de sidste 10 år irriterede hende, at hun altid var den ældste på holdet. I de 24 år, hun var enke, var hun mindst på 40 højskoleophold. De seneste år var det mest Løgumkloster Højskole, hun frekventerede. Der gik tiden udover diverse foredrag m. m. mest med at male ikoner.

Hun var et kreativt menneske med en meget ”letflydende pen”

God læselyst!

Terkel Gad Petersen

Dorthea Gad fra sommerholdet

Vallekilde Højskole 1938

Signe og Peter Jensen Gad, Hejsel.

Af Dorthea Petersen, f. Gad- født og opvokset i Hejsel.

I foråret 1914, skæbneåret, købte min senere far, Peter Jensen Gad, gård i Hejsel i Ravsted Sogn. Han havde aftjent sin værnepligt i Berlin, været på højskole og senest på Korinth Landbrugsskole på Fyn. Min far var født på gården Ravnholt i Roager sogn, tæt syd for den daværende grænse. Han var landmand med liv og sjæl og ønskede at gøre en indsats for danskhedens sag i den såkaldte truede firkant, Tinglev, Løgumkloster egnen, hvor hjemmetyskheden stod stærkt. Far var forlovet med Signe, datter af frimenighedspræsten Nis Lycke i Rødding, og der var planlagt bryllup i september 1914. Krigsudbruddet kom imellem, og både far og hans to brødre blev indkaldt, ligesom også Signes to brødre, Holger og Alfred, hhv. 23 og 21 år, måtte af sted. De omkom begge i krigens første måneder, den ene på vest- og den anden på østfronten.

Barndomshjemmet i Hejsel

Fars bror Iver blev hurtigt hjemsendt p.g.a. dårligt hjerte, hvad han ellers ikke mærkede til i det daglige. Han kunne overtage driften af gården i Hejsel, mens far var i felten. Fars deltagelse i krigen blev ikke af lang varighed, han var "heldig" og fik et såkaldt "heimatschutz" i det første slag, han deltog i, fik en granatsplint gennem begge lår og lå hjælpeløs i granatregnen og reddede kun livet, fordi en landsmand risikerede sit eget, da han hentede den hårdt sårede i sikkerhed gennem granatregnen.

Far sagde senere, at han var overbevist om, at han var blevet ramt af tyskernes eget skyts. I deres overmod var de gået alt for hurtigt frem, hvilket blot endnu engang, beviser krigens totale meningsløshed. Far fortalt også senere, at i de korte øjeblikke, da han lå i kugleregnet og så døden i øjnene, var det som om hele hans tidligere liv passerede for hans indre øje; det nøjsomme, arbejdsomme barndomshjem, skolen, som ganske vist var tysk, men alligevel god, og hvor han hele skoletiden gennem havde været lærerens erklærede yndling, den lille frimenighedskirke i Skærbæk, hvor præsten Jens Jørgensen blev familiens gode ven gennem generationer, opholdet i Berlin, hvor den store danske koloni havde gjort meget for de unge

danksindede værnepligtige, og hvor kulturudbuddet var stort. Den højtelskede moders død i efteråret 1912 og mødet med Signe, det nåede han at gennemleve i det korte tidsrum, da han lå hjælpeløs på valpladsen i Belgien.

GAARDEN I HEJSEL 1916

Han blev bragt til et feltlazaret, som var indrettet i et nonnekloster, hvor nonnerne ganske vist passede de sårede, men samtidig var så forbitrede på de tyske overfaldsmænd, at de ikke mælede et ord til dem.

Da familien hjemme i Sønderjylland fik meddelelsen om, at Pe' Jensen, som han altid kaldtes, var hårdt såret, besluttede hans far, Peter A. Gad fra Ravnholt, at besøge ham, og Signe, hans kæreste, rejste med.

Pe' Jensen lå i smerter og febevildelse, havde fået en granatsplint gennem begge lår, og hans bedste trøst i de få klare øjeblikke var, at hans kære var i sikkerhed hjemme i Sønderjylland.

Pludselig stod hans far og Signe ved sygesengen. Hvor blev han dog vred over, at de havde begivet sig ud i krigens farer og usikkerhed. Han var så vred, at han slet ikke ville tale med dem, sagde senere, at det var den vrede, der havde revet ham ud af den begyndende dødsfløvhed!

Efter et par dages forløb måtte den gamle Peter Gad rejse hjem, og Signe kom lidt forsigtigt hen til sygesengen og sagde: "Ja, så rejser jeg hjem sammen med din far, Pe' Jensen". Da vågnede han pludselig op, greb hendes hånd og sagde: "Jamen lille Signe, du vil da ikke rejse fra mig nu", og med et var han den gamle Pe' Jensen igen, og naturligvis blev Signe hos ham, indtil han var i god bedring og hjalp også lidt til med at passe de andre sårede på stuen.

Signe og Pe' Jensen holdt bryllup i marts 1915, da han var så nogenlunde restitueret. Ikke det store festlige, som først planlagt, men dog en stor glædesdag, hvor smilene ganske vist var smil gennem tårer. Der var ikke mange bryllupsgæster. Gamle Peter Gad fra Ravnholt var der med Trine og Signe, både Uffe og Trines kæreste Peter Mærsk var ved fronten ligesom Hans Jensen, søster Kristines kæreste. Den ældste broder, Peter Lycke, holdt sig for en sikkerheds skyld borte, selv om han var blevet erklæret uegnet til krigstjeneste. Han havde en huslærerplads på herregården Glorup på Fyn, hvor ejeren Grev Moltke, gjorde en stor indsats gennem Røde Kors for at opspore Holger, som i første omgang var blevet meldt savnet.

Hvis naboerne i Hejsel måske havde modtaget det unge par med et vist forbehold, de var jo hjemmetyskere, så glemte de alt det den januarmorgen i 1916, da den unge mand kom stormende og glædesstrålende fortalte, at de i nattens løb havde fået tvillinger, dreng og pige.

Nu fik Andreas Carstensens gamle mor, som på det tidspunkt endnu var husmor på gården, travlt med at koge rigtig barselkonesuppe efter alle kunstens regler og med kogte svesker som dessert. Gamle Cecilie vidste nok, hvad der hørte sig til, og dagen efter kom hun på barselsvisit, ledsaget af tjenestepigen, som hjalp med at bære de gode sager. Naboskabet var hævet over de nationale stridigheder.

For øvrigt fik mine forældre det bedst tænkelige forhold til deres hjemmetyske naboer, og hvad der lettede dem vejen meget, var den kendsgerning, at de i et og alt delte skæbne med dem. Far var blevet hårdt såret, og mor havde mistet sine 2 brødre i den forfærdelige krig. I øvrigt havde far jo sit dejlige vestslesvigske mål, hvormed han gik ind i folk med træsko på.

Her skal berettes om en episode fra 1919-20, hvor det af og til kunne gå hårdt for sig: Ravsted havde tre tyske kroer, men intet dansk forsamlingslokale. Der var valgmøde på Tjellesens kro, og af en eller anden grund var min unge far valgt til ordstyrer. Første taler var en mand fra "æ gammel land", en pæn mand, der naturligvis talte rigsdansk. Den noget stridbare og oprørte forsamling ville ikke høre et ord på det forhadte rigsdansk, de trampede i gulvet, larmede og peb, så taleren ikke kunne få et ord indført. Da rejste far sig og sagde: "Det sprog, som vi snakker te' davle, ka' I vel nok tåel og høe". Det kunne de, der blev nogenlunde ro i salen og efter et par kaffepuncher fik far lov til at læse et par historier på sønderjysk, som for øvrigt gjorde stor lykke. Far var faktisk meget god til at læse højt, altid på sønderjysk og gerne H.C. Andersen, men også tit Nicolaj Andersen og andre sønderjyder. Mors ugifte bror Peter Lycke forærede os hvert år til jul godt læsestof. Et år var det "Dengang verden var ny" af Frederik Poulsen. Den brugte far meget til oplæsning, foruden den uundværlige "Tæjelownssjov". Det er ikke altid, at det er de tykkeste bøger, der er de bedste.

Der blev bygget ny skole i Ravsted i 1923. Den hidtidige kommuneskole blev nu tysk skole, og den nye blev dansk. Vi fik et meget dygtigt og idealistisk ungt lærerpar. Mor havde forsøgt sig med hjemmeundervisning i et par år, men det blev uoverkommeligt for hende, og far glemte at tage sin part af slæbet, så i 1925 blev tvillingerne og Alfred, født i 1917, sendt i skole. Skolevejen var lang og cykler fik vi først omkring 1930. De to år, der gik før jeg selv kom i skole, følte meget lange. Der var jo ikke rigtig nogen legekammerater. Andr. Carstensens børn var lidt yngre end os, senere blev Anne Grethe, to år yngre end mig, min gode veninde. Vi fulgtes ad til skole hver eneste dag, de gik jo ganske vist i den tyske skole, men mødetiderne var de samme. De fik i hvert fald lært at tale perfekt tysk.

De havde også den meget store fordel, at deres bedsteforældre boede i Ravsted, i et af byens ældste huse, et langt, lavt stråttækket hus, lige over for skolen. Der satte de deres cykler og når vi om vinteren var i skole fra 8.30 til 3.30 gik de over til "store bedstemor" og fik deres "unnen", samtidig med at bestefar så cyklerne efter, så de altid var godt kørende. Mærkeligt nok sagde børnene ikke Oma og Opa, det brugtes ellers blandt hjemmetyskerne.

Bedstefar havde været gift forkarl hos Ravsteds største gårdejer Detlev Andresen i mange år. På sine gamle dage passede han arbejdet som ringer og graver ved Ravsted Kirke. Hvor tit har vi ikke oplevet i skolen, at kirkeklokken ringede kl. 11.00 om formiddagen, da vidste vi alle, at én i sognet var død. Det var den

katolske sjæleringning, som ellers blev forbudt ved reformationen, men her i Sønderjylland bruges den stadig.

Så spurgte lærer Demuth, der jo også var degn, hvem der var død, og der var jo altid en eller anden, der vidste det. Jeg tror, jeg må have været ca. 10 år, da der pludselig gik en prås op for mig. På det tidspunkt blev kirkegården renoveret, og Andr. Carstensens fik en stor, flad gravsten med relieffer og inskription, hjem, og da slog det mig: "Det er jo dem, der har hjemme her". De har bedsteforældre, onkler og tanter, fætre og kusiner her og oven i købet et familiegravsted. Alt det havde vi ikke. Morfar og farfar boede hhv. i Rødding og Roager, hvor også vore slægtninge levede, og vi havde ingen gravsteder at passe.

De gamle Chr. Iwersens, Marie Carstensens forældre var naturligvis tysksindede som næsten alle i Ravsted, men de talte sønderjysk som alle på egnen, og var i øvrigt dygtige, flittige og arbejdsomme.

Dorthea, Anne Elisabeth, Helmer, Holger og Alfred

Gårdene i Hejsel var store og vidtløftige, sandjorde, men med gode enge til. I 1924 solgte far og Andr. Carstensen halvdelen af deres jord, ca. 60 ha. Til udstykningsforening, der oprettede 13 husmandsbrug, der desværre blev lidt for små til, at en familie kunne ernære sig. Derved fik far penge til at bygge den nye ko-og svinestald, og Andr. Carstensen byggede aftægtshus til sin mor. Jeg husker endnu da den gamle kostald blev revet ned. Naboens karle var tilsagt, og al, hvad der kunne fremskaffes af tømmer og reb, blev bundet fast. Man turde ikke bruge hestene, så karlene trak til, alt hvad de kunne! Pludselig brasede det gamle skidt sammen i en støvsky og rotterne løb til alle sider.

Den nye stald blev flot og meget moderne med bindsler, der kunne lukkes på én gang, når køerne, skikkelige som køer nu engang er, gik hen og stak hovedet i hver sit bindsel. Der var svinestald på loftet, og da vi først fandt ud af altid at tildække svinemøget med komøg, var det slut med flueplagen. Mærkeligt nok gik der et års tid, før køerne trivedes lige så godt i den nye stald som i den gamle.

Der kom hårde tider for landbruget, jeg husker endnu hvor desperat far blev, da regeringen Madsen-Mygdal i 1926 uden videre hævede kronen. Derved blev bøndernes gæld jo nærmest fordoblet og særlig de sønderjyske bønder var stærkt forgældede pga., at landbruget var blevet udpint i de fire krigsår og omstillingen til danske forhold.

Klaver havde vi ikke i mit barndomshjem, men vi sang meget og gerne, skønt mor vist var den eneste af os, der var rigtig musikalsk. Tit kom højskolesangbogen frem en ganske almindelig aften, når vi nogle stykker var samlet omkring aftenkaffen. Så kunne det ske, vi hver fik lov til at vælge en sang. Når vi havde gæster, blev der altid sunget, og far kunnesagtens finde sange, som også vore tyske naboer kunne synge med på. Det kunne aldrig falde ham ind at støde eller provokere dem. Han respekterede fuldt ud deres tyske sindelag. Det var jo, og er til dels endnu, noget man er født ind i. Nu er tyskheden som bekendt stærkt på retur i vor landsdel. Den er jo til syvende og sidst kun en tynd fernis.

Da far i 1968 lå for døden, var der noget han ønskede, men vi kunne ikke rigtig finde ud af, hvad det var. Omsider fandt vi ud af, at han ville have os til at synge af højskolesangbogen. Så sang vi så godt, vi kunne, bl.a. hans yndlingsang ” Hvad vindes på verdens vidtløftige hav ” af Ambrosius Stub.

Hvad vindes på verdens vidtløftige hav?
O, tusinde farer i skummende trav!
Man véd kun to havne,
bekendte af navne,
den ene vor vugge, den anden vor grav.

Fra vuggen til graven må krydses omkring
blandt håbets og frygtens de stridige ting:
Snart vippe vi oppe
på bølgenes toppe,
snart nærmes vi grunden i flyvende spring.

Her fristes ustadigheds ebbe og flod,
én vagt er så ond, som en anden er god.
Hver time i glasset,
hver streg på kompasset
forandrer, forhøjer, fornædrer vort mod.

Så hidser en medbør det nedrige sind,
ja puster i hjertet dumdristighed ind.
Vil farten kun føje
vor attrå og øje,
straks blæses vi op af en ønskelig vind.

Så slipper klejnmodighed roret i hast,
når forstavnen dukker for bølgenes kast.
Når vindene suse,
og vandene bruse,
så skrækkes vi straks for en knagende mast.

Dit forsyn, o Fader, det fører os hjem,
det styrer så sikkert, hvor søen er slem.
Vor gisning kan fejle,
hvor vi end vil sejle,
selv stævner vi mere tilbage end frem.

Selv om mor og far sad ret hårdt i det, gjorde de alligevel meget godt i det stille. Det største de gjorde, og det hvilede jo unægtelig mest på mor, var at de i fire år havde en københavnerdreng som plejesøn. Det kom sig på den måde, at vi i nogle år havde haft 2 københavnske feriedreng 6 uger hver sommer. Den ene af dem, Helmer, var forældreløs og boede hos sine bedsteforældre. Da de døde med kort mellemrum, skrev han til mine forældre og bad om lov til at komme og bo hos os, da han nødig ville på børnehjem. Efter nogen betænkning sagde far og mor ja. Helmer var en god og rar dreng, i alder midt imellem tvillingerne og Alfred, født dec. 1916. Mor sagde senere, at det var noget, hun aldrig ville gøre igen, for som hun sagde: "Det er umuligt at holde lige så meget af et fremmed barn som af sine egne".

Helmer var en køn, mørkhåret dreng, absolut en fremmed fugl derhjemme, lidt bedre til sport og den slags end mine brødre. Det betød jo at mor fik en mere at strikke sokker og vanter til og en madpakke mere at smøre hver morgen.

Mor havde kun den ene søster, Kirstine, som var gift med Hans Jensen på Tornumgård, en dejlig stor gård, hvor de tilsyneladende kun manglede en eneste ting, nemlig en børneflokk eller bare èt barn. Allerede dengang undrede det mig, at de ikke tilbød Helmer et hjem. Men tit er det jo sådan, at netop det, der ligger lige for, kan man ikke få øje på.

Da vi skulle have den store 4 dobbelte konfirmation i 1931, kom moster og morbror Hans et stykke tid i forvejen, udelukkende med det formål, at moster ville have, at drengene skulle have matrostøj, men det ville de jo ikke, for nu skulle de til at være voksne, og så ville moster og morbror Hans ikke engang deltage i festen, fordi de havde noget imod konfirmation i det hele taget.

Der var en gang mere, hvor de forsøgte at ligge pres på Holger og Alfred. Det var i 1939, da Sovjetunionen overfaldt Finland. De ville have dem til at melde sig som frivillige i vinterkrigen! Det er den eneste gang, jeg har set mor være virkelig vred på sin søster. "Hendes drenge skulle aldeles ikke melde sig frivilligt til nogen som helst krig".

Der var en folkestemning dengang i 1939, som er svær at forestille sig. Senere da Sovjet kom med i krigen på vestmagternes side, blev det regnet for landsforræderi at melde sig frivillig på Østfronten.

Far var forud for sin tid og blev ofte misforstået! Da den ny sportsplads skulle indvies i 1937, foreslog han, at også repræsentanter for det tyske mindretal, skulle indbydes, ja, mente egentlig, at tyskerne også skulle have lov til at bruge pladsen, men det var tiden slet ikke moden til. Det blev ellers en meget festlig indvielse med deltagelse af kronprins Frederik og kronprinsesse Ingrid.

Demuth, som jo var formand for både og det ene og det andet, skulle egentlig have haft æren af at ledsage kronprinsen, men Demuth, som var en lille tyk mand, syntes det ville blive et alt for komisk syn, hvis han skulle gå ved siden af den kæmpestore kronprins, så han overlod far æren og ledsagede selv den yndige og elskværdige kronprinsesse.

Samme sommer genså jeg det høje par, men det var under lidt pinlige omstændigheder. Der var stor fest i Tønder i anledningen af Amtsringsriderforeningens jubilæum. Kronprinsparret deltog naturligvis efter indbydelse, men stemningen var trykket og pinlig, formanden havde ikke engang konduite til at udbringe et leve for det høje par, han har måske været tysksindet, hvad ved jeg? Tøndringerne er jo svære at få op af

stolene, og holder helst masken så længe som muligt. Omrejsende teaterselskaber har efter sigende også en vis respekt og skræk for Tønder.

Tilbage til livet derhjemme i Hejsel. Ingen af os elskede gårdens dyr så højt, som Alfred, hvilket følgende lille beretning klart viser. Hele familien, far, mor og børn skulle på besøg hos moster og morbror Han på Tornumgård i påsken, det har nok været i 1924. Tornumgård, Lintrup Sogn, var en stor gård med karle og piger, 3 fodremestre, traktor og stor pragtfuld have, det hele i meget mere herskabelig stil, end vi var vant til hjemmefra. Nu var det meningen at de tre store skulle blive der nogle dage, mens firårige Dorte, ansås for at være for lille og skulle med mor og far hjem samme aften. Det passede ikke Dorte at skulle undvære sin bedste legekammerat, og snedig som hun var, begyndte hun at snakke godt for Alfred." Det er meget bedre, at du kommer med hjem" sagde hun " tænk blot på de små kalve og det lille føl!" Alfred vaklede lidt, men de havde jo også kalve og føl på Tornumgård, selv om det hele var lidt mere uoverskueligt. Men så brugte Dorte sit trumfkort:" Og hvad med gæslingerne, som skal komme ud af æggene i overmorgen?" Vi børn havde med største interesse fulgt slagets gang, helt fra da mor havde lagt to skrukhøns på hver fem gåseæg og til nu, fire uger senere, da gæslingerne var rede til at komme ud af æggene. Hvor var det spændende, når der pludselig var prikket hul på ægget indefra, og man måske kunne få lov til at befri den ynkelige, våde fugleunge, som i løbet af ingen tid forandrede sig til en yndig, dunet gæsling. Den oplevelse ville Alfred ikke gå glip af, så Dortes snedige plan lykkedes til mosters store fortrydelse.

Far og mor havde fra første færd sluttet sig til frimenighedskirken i Bovlund. For mor var det en stor og glædelig overraskelse, da de bosatte sig i Hejsel, at der ikke var længere til Bovlund, end de kunne være med der, og i alle årene var de trofaste kirkegængere, som nødigt svigtede en eneste gudstjeneste. Derfor var det jo ganske naturligt, at vi gik til præst og blev konfirmeret i Bovlund. Anne og Holger ventede et år, så de kunne følges med Alfred, i mellemtiden var Helmer, københavneren, kommet til, så de var fire, der kørte med "Smut" foran jumperen to gange om ugen, de 7-8 km til Bovlund. De skulle gennem Bedsted og

gadedrengene der opdagede naturligvis hurtigt, at der to gange om ugen kørte et "fjendtligt" køretøj gennem byen, så de lå på lur med alskens chikanerier, men de 4 i jumben var helt gode til at forsvare sig. Det var ikke nær så morsomt for efternøleren, da hun tre år senere måtte cykle den lange vej alene.

Den firdobbelte konfirmation blev naturligvis en stor fest, navnlig andendagsgildet var uforglemmeligt. Alle naboer, tyske såvel som danske var inviteret til sønderjysk kaffebord, der dog aldrig var så overdådigt hjemme som andre steder. Der blev sunget af højskolesangbogen, og far læste af "Tæjelovns sjov" og H.C. Andersen, det var vist "Elverhøj", og ikke et øje var tørt. Aftenen højdepunkt indtraf imidlertid, da Hans Iwersen istemte "Jeg har i Fønixvæ't, der har jeg drukket tæt, og nu er mit hoved tømt, og pungen den er let!" Da klirrede ruderne i det gamle hus, og mormor, fru Lycke, rejste sig lidt brat og forlod stuen. Humoristisk sans var ikke det, mormor havde mest af. At stemningen var stigende skyldtes ikke spiritus, for det serveredes aldrig i mit barndomshjem.

Helmer, Holger, Alfred, Anne Elisabeth og Dorthea

Da nu Andreas Carstensens børn var vore bedste venner og kammerater, var det jo meget naturligt, at de skulle skrive i vore poesibøger, hvilket voldte Andres meget hovedbrud, han skulle nemlig nok bestemme, hvad der skulle stå. Deres pige "Lene i æ køchen", til forskel fra "Lene mæ æ hal" (hestehalen), fortalte senere, at det havde taget ham en hel søndag eftermiddag at få det brygget sammen. Resultatet blev helt godt og skal med her for ikke helt at gå i glemmebogen. Det lyder følgende:

I fred har vi leget sammen
i vore barndomsår,
lad os det så ej glemme,
når ud i livet vi går.

Men nægtes kan det ikke, at da vi begyndte at blive voksne, skiltes vore veje, deres gik mod syd og vores mod nord, og vi kunne aldrig mødes til fest eller følges til sport eller noget som helst andet, og det var sørgeligt i et tyndt befolket sogn med få unge. Andr. Carstensen havde hver sommer en sydtysk ferie pige i flere måneder. Det var meningen, hun skulle lære børnene at snakke tysk, men fik selv lært at snakke sønderjysk i stedet for.

Da mor og far holdt sølvbryllup i 1940 lige før den tyske besættelse, måtte halvdelen af festen holdes hjemme af hensyn til de tyske naboer, som ikke kunne sætte deres ben i det danske forsamlingshus.

Så sent som på fars 70 års fødselsdag i 1958, da han på forhånd havde kundgjort, at han i stedet for at modtage gaver agtede at foretage en lille indsamling, og det viste sig, at indsamlingen var til det altid økonomisk trængte forsamlingshus, måtte tyskerne i al hast om til urmageren for at købe en gave. Selv om de deltog i festen, var det alligevel for meget ligefrem at støtte det danske forsamlingshus.

Det hændte adskillige gange, at vi hjemme "byttede folk" med moster og morbror Hans på Tornumgård. Søren Eybye, som senere købte gård på Tingleveggen og blev gift med Gyde Hyldtoft fra Ravsted, havde været fodermester på Tornumgård et par år før han i tre år var forkarl hjemme. Om ham har jeg en lille beretning, som kan tjene til at fortælle lidt om, hvordan vi havde det med karlene og pigerne i mit barndomshjem. I tyverne og trediverne var det ikke ualmindeligt, at forkarlen og røgteren havde flere penge til dem selv end manden på gården. De havde jo kost og logi, foruden deres faste løn, røgteren tillige ofte en lille provision ved god ydelse. En karleløn var i almindelighed det dobbelte af en pigeløn, skønt pigernes arbejdsdag var længere, uretfærdigt, men sådan var det bare.

Anne Elisabeth, Dorthea, Alfred, Holger og Hans Jensen, Tornumgård

Søren anskaffede en radio et par år før, far og mor fik råd til det. Han kunne godt finde på at tage radioen med ned i opholdsstuen om aftenen, og så gjaldt det om at behandle ham med den største delikatesse, for Søren blev let stødt på manchetterne, og der skulle ikke meget til, før han tog sin radio under armen og sagde godnat og tak, om det så var midt i et hørespil! Heldigvis var vores pige, Ditte, en ejegod, men lidt enfoldig sjæl, dybt forelsket i Søren og ville gå langt for at behage ham. Søren behøvede aldrig selv at pudse sine sko, og Ditte kunne godt finde på at smugle et par af hans skjorter med i storvasken, skønt den ellers var stor nok i forvejen og foregik med håndkraft fra først til sidst.

Ditte sørgede i alle måder for Sørens bekvemmelighed, og for det meste lykkedes det at beholde ham og radioen resten af aftenen. Mor ville gerne høre musik, allerhelst ouverturen til "Elverhøj", lyttede også

gerne til hørespil, far var mere optaget af at læse og skrive, deltog gerne i dagens debat og vænnede sig aldrig helt til radioen som en naturlig følgesvend, måske på grund af en tiltagende døvhed.

Søren var for øvrigt vestjyde og en stor slider. Han sagde engang, at hvis han nogensinde igen traf den mand, der havde været forkarl på den gård. Hvor han som 8 årig fik sin første plads, så skulle vedkommende få et lag tærsk, som han aldrig ville glemme. Alt var ikke lutter idyl i gamle dage.

Vi havde i nogle år en forkarl, der hed Laurids. Han blev i mange år traktorfører på Tornumgård. Og så var der jo Hans Schmidt, den syngende bonde, som kom til os lige efter sin konfirmation, derefter til Tornumgård og siden på Rødding højskole, hvor man først rigtig opdagede hans dejlige sangstemme.

Mor havde altid en ung pige i huset, sommetider to, var selv meget flittig og arbejdsom. Tit havde hun både to og tre søstre efter hinanden, således både Ingeborg, Grete og Ellen fra "æ Lund"! Ellen blev i øvrigt hendes nabokone i mange år, gift med Rasmus Julius.

I 53 byggede far og mor hus i Ravsted efter at have forpagtet gården ud til Hans Schmidt. Alfred og Inger overtog den i 1958.

Ja, hvad havde de dog ikke oplevet, det slægtsled, der gik forud for os, der nu er gamle: Fremmedherredømme, verdenskrig, genforening, landbrugskrise, besættelse og befrielse, og så nåede de alligevel en række fredelige år til sidst. Og gennem det alt sammen formåede de at holde idealismens fane højt, meget højere end os, der fulgte efter.

Jeg tror roligt, jeg kan sige om mine forældre, at de gjorde en forskel...

Peter J Gad og hustru Signe i 1951